

СЕРГІЙ ІВАНОВИЧ СПАСОКУКОЦЬКИЙ

До 145 річчя від дня народження

Сергій Іванович Спасокукоцький народився в Костромі 10 червня 1870 р. в сім'ї земського лікаря Івана Васильовича. Мати Сергія Івановича, Ольга Абрамівна, була останньою представницею древнього роду князів Шелеспанських. За сім років подружнього життя Ольга Абрамівна народила чотирьох дітей, це підірвало здоров'я і туберкульоз дуже швидко забрав її життя. Батько одружився другий раз і нова дружина Стефанія Іванівна полюбила дітей і замінила їм маму. Але через сім років туберкульоз забрав у Івана Васильовича і другу дружину. Батько залишився із 7-ма дітьми. Виховання дітей повністю лягло на плечі батька і проходило в спартанському дусі.

У 1888 р. Сергій Спасокукоцький подав заяву на медичний факультет Московського університету. В студентські роки він працював фельдшером в лікарні, допомагаючи батькові утримувати велику сім'ю. Під час епідемії тифу поїхав добровольцем загону Червоного Хреста на боротьбу з тифом. Лікував хворих в тяжких умовах, заразився тифом і важко захворів. На допомогу сину приїхав Іван Васильович і хвороба відступила. Не дивлячись на перерву в заняттях, Сергій Іванович восени 1893 р. успішно здав іспити. Після закінчення навчання рада професорів рекомендувала С.І. Спасокукоцького позаштатним ординатором в хірургічну клініку професора П.П. Левшина. Оскільки ця посада не оплачувалася, приходилося додатково працювати. Молодий лікар почав працювати на будівництві Архангельської залізниці в невеличкій лікарні: лікував хворих, керував будівництвом лікарні, заповував провізію для лікарні. Темою своєї докторської дисертації С.І. Спасокукоцький обрав "Костная пластика при ампутации конечностей".

У 1897 р. розпочалася греко-турецька війна і С.І. Спасокукоцький в складі загону Червоного Хреста виїхав у Константинопіль, далі в Форсалу, де відбувалися бойові дії. На цій війні він вперше застосував свої знамениті 8-подібні шви.

С.І. Спасокукоцький почав працювати в Смоленській губернській земській лікарні з 2 вересня 1897 р. Йому було лише 27 років. Він був завідувачем хірургічного відділення на 40 ліжок. За 1898 р. в земській лікарні Сергій Іванович зробив 69 операцій з приводу гриж. Такої кількості подібних операцій не мали клініки в столиці.

Наступним етапом удосконалення хірургічної майстерності були операції на шлунку. За перші 2 роки праці в галузі шлункової хірургії С.І. Спосакукоцький зробив 8 операцій, з яких 5 хворих були онкологічного профілю в стані вираженого виснаження і 4 пацієнти померли. Наступна робота була більш вдалою: з 23 пацієнтів лише 1 смерть.

У 1902 р. С.І. Спасокукоцький поїхав у Гейдельберг, до професора Черні, де розпрацьовувалися питання хвороб печінки і прямої кишки. Після ознайомлення з німецькою хірургічною школою, вирушив до Лозанни, до професора Ру. Згодом було знайомство з хірургічною клінікою Берлінського університету, де кафедрою керував Е. Бергман, який розробив основні положення асептики. Далі – поїздка в Мюнхен та Відень.

У 1903 р. було зроблено 142 операції з приводу гриж. Сергій Іванович удосконалив спосіб Жирара і він ввійшов у хірургічну практику під назвою способу "Жирара-Спасокукоцького". У 1904 р. розпочалася російсько-японська війна. На чолі загону Червоного Хреста С.І. Спасокукоцький відправився на Далекий Схід. Тяжко працював з надією, що ця війна швидко

закінчиться. В 1905 р. на ІХ Пироговському з'їзді С.І. Спасокукоцького доповідав про 81 випадок гастроентеростомії. Цифри грандіозні на той час. У 1907 р. на VII хірургічному з'їзді він повідомив про 270 шлункових операцій, в т.ч. 220 гастроентеростомій і 34 резекції шлунку.

У 1909 р. С.І. Спасокукоцький очолив хірургічне відділення Саратовської міської лікарні. Весною 1911 р. – ректор Саратовського університету проф. В.І. Разумовський відправився у Петербург, до міністра просвіти Кассо з проханням підтримати кандидатуру С.І. Спасокукоцького на посаду професора кафедри госпітальної хірургії. Саме в Саратові розпочалася активна боротьба Сергія Івановича за життя хворих раком шлунку шляхом резекції шлунку. Одночасно із шлунковою хірургією він працював і над хірургією кишківника.

В Саратові С.І. Спасокукоцький почав розпрацьовувати нову главу хірургії – хірургію мозку.

4 січня 1911 р. С.І. Спасокукоцький зробив одну з перших в Росії операцій з приводу пухлини мозочка. З початком I Світової війни його цікавість до нейрохірургії зростає. У 1915 р. він як хірург-консультант потрапив на Південно-Західний фронт. На фронті С.І. Спасокукоцький запропонував закритий спосіб лікування вогнепальних ран черепа.

1917 р. Росія охоплена революцією. Націоналізовано Сміслово – місце, яке слугувало для літнього відпочинку всієї сім'ї. Націоналізований будинок в Саратові. Хвилювали вченого війна, голод, епідемії. У 1920 р. стояла нестерпна жара, все навколо вигоріло. Насувався страшний голод Поволжжя. Прийшлося купити корову, яка спасала сім'ю і близьких людей від голоду. Саратовський губернський відділ охорони здоров'я прийняв рішення організувати травматологічний інститут. С.І. Спасокукоцький став першим директором Саратовського травматологічного інституту. Згодом він зацікавився проблемою хірургічного лікування ехінококозу печінки. Новою галуззю хірургії, за розробку якої взявся Сергій Іванович в Саратові, була хірургія легень. У 1924 р. почалися роботи по переливанню крові у хірургічних хворих.

У 1925 р. С.І. Спасокукоцького запросили переїхати працювати в Москву. Він відмовився, але запрошення продовжувалися і він дав згоду. Від 1926 р. вся робота Сергія Івановича пов'язана з Москвою. Він був рекомендований на посаду завідувача кафедри факультетської хірургії II Московського університету. Вчена рада Університету підтримала кандидатуру нового завідувача кафедри.

Боротьба з нагноєннями ран в клініці Спасокукоцького зупинилася на позначці 3%. Але 3% все ж залишилися. Прийшлося вирішувати цю проблему. Застосування нашатирного спирту при підготовці рук хірурга показало кращі результати, ніж звичайне застосування мила, теплої води і спирту.

Від 1927 р. в клініці перейшли на новий спосіб підготовки рук хірурга з використанням нашатирного спирту. Цей спосіб отримав назву “спосіб Спасокукоцького-Кочергіна”. У 1933 р. лікарі Москви урочисто відзначили 40-річчя наукової, лікарської і громадської діяльності Сергія Івановича. У 1934 р. йому було присвоєно почесне звання “Заслуженого діяча науки РРФСР”.

С.І. Спасокукоцький брав активну участь в організації Центрального інституту переливання крові, очолив хірургічне відділення цього інституту (1927-1943). У 1937 р. вийшла його праця “Хирургия гнойных заболеваний легких и плевры”. В квітні 1939 р. С.І. Спасокукоцький в Московському хірургічному товаристві зробив доповідь про актиномікоз легень. В 1940 р. вийшла з друку книга “Актиномикоз лёгких”, яка у 1942 р. отримала Сталінську премію I ст. В травні 1942 р. Сергія Івановича було обрано академіком АН СРСР.

С.І. Спасокукоцький створив потужну вітчизняну школу хірургів: О.М. Бакулев, С.Л. Березов, О.В. Гуляєв, В.І. Казанський, І.Г. Кочергін, Б.Е. Лінберг.

Вчений був автором 143 наукових праць, в т.ч. 3 монографій. Нагороджений орденами СРСР. Був членом Правління Всесоюзного товариства хірургів, редактором журналу “Новый хирургический архив”, членом редколегій низки журналів.

В 1943 р. здоров'я Сергія Івановича погіршилося і 17 листопада 1943 р. вчений помер на 74 році життя. Ім'я С.І. Спасокукоцького присвоєно факультетській клініці 2-го ММІ ім. М.І. Пирогова.

ЛІТЕРАТУРА

1. Спасокукоцкая М.Г. Жизнь и деятельность С.И. Спасокукоцкого (1871-1943) / М.Г. Спасокукоцкая. – М.: Медгиз, 1960. – 260 с.
2. Богорад И.В. Спасокукоцкий Сергей Иванович / И.В. Богорад // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров. – Т.24: Собаки-Струна. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1976. – С. 288.
3. УРЕ в 12 т. / гол. ред. М.П. Бажан. – Т.10: Салют-Стоговіз. – 2-е вид. – Київ: УРЕ, 1983. – 544 с. – Зі змісту: [Спасокукоцький Сергій Іванович]. – С. 447.
4. Бакулев А.Н. Спасокукоцкий Сергей Иванович / А.Н. Бакулев // БМЭ в 30 т. / гл. ред. Б.В. Петровский. – Т.24: Сосудистый шов-Тениоз. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1985. – С. 84.
5. Визначні імена у світовій медицині / за ред. О.А. Грандо. – Київ: РВА “Тріумф”, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [Спасокукоцький Сергій Іванович]. – С. 194.
6. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах / Я. Ганіткевич. – Львів, 2004. – 368 с. – Зі змісту: [Спасокукоцький]. – С. 104.